

УДК 3078.016:[37+364]

Лідія Мезенцева

АНАЛІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ПРОГРАМИ З ПІДГОТОВКИ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ З ОПІКУНСЬКОЮ СІМ'ЄЮ

Одним із головних учасників у соціально-педагогічній роботі з опікунським сім'ями у школі є фахівець, який обіймає посаду “соціальний педагог”. На цього фахівця покладено цілу низку відповідальної роботи згідно з посадовою інструкцією соціального педагога закладу освіти: здійснення патронажу, забезпечення житлом, матеріальною допомогою, пенсіями, оформлення ощадних вкладів, використання цінних паперів дітей із числа сиріт і тих, які залишилися без опіки батьків; реалізація взаємодії з учителями, вихователями, батьками (особами, що їх замінюють), спеціалістами соціальних служб, сімейних і молодіжних служб зайнятості, з благодійними й іншими організаціями під час надання допомоги дітям, які потребують опіки тощо [2, с. 39]. Також за планом роботи в освітньому закладі соціальний педагог включає такі заходи, як участь у роботі конференцій і семінарів, консультації опікунів, соціально-педагогічне діагностування, захист і охорона прав дітей, що полягає у супроводі відновлення життєво важливих документів дитини, оформлення пенсій, веденні спадкових справ з оформленням документів, участь у судовому процесі в ролі захисника прав дитини, вирішення питання про житло на користь неповнолітньої молодої людини, оформлення пакета документів у банк даних на дітей-сиріт, стеження за адаптованістю дітей тощо [2, с. 79].

Метою нашої статті є аналіз навчальних програм підготовки соціальних педагогів до роботи з опікунською сім'єю та доповнення окремих тем із дисциплін, які викладаються.

Розглянемо у навчальних програмах проблеми підготовки соціальних педагогів до роботи з опікунською сім'єю. У статті ми подаємо декілька дисциплін як приклад.

Метою соціального педагога в роботі з опікунською сім'єю є сприяння соціальному формуванню особистості учня, найменше захищеної в подібних сім'ях дитини-сироти з урахуванням її вікових і психологічних особливостей, типу перенесених травматичних переживань, а також відповідних критеріїв сімейного благополуччя у опікунській сім'ї, в якій проживає дитина, позбавлена батьківського піклування. Під **критеріями сімейного благополуччя** опікунської сім'ї ми, зважаючи на праці С. Архіпової, Г. Козубовської, В. Керецман, Г. Майбороди, В. Постового, Г. Товканець, І. Трубавіної, О. Тютюнник та ін. [1, с. 215], розуміємо те, чим саме відрізняються основні типи сімей: кількість дітей у сім'ї, склад, вік батьків, стан здоров'я членів сім'ї, бажаність дитини в сім'ї, матеріально-побутові характеристики сім'ї, морально-культурний рівень батьків, морально-психологічний мікроклімат, стиль сімейних стосунків, принципи спілкування між батьками та дітьми. Рівень педагогічної культури батьків, соціальна завантаженість батьків (включеність у суспільне життя, наявність роботи), суспільна спрямованість сім'ї (як у горизонтальному зрізі, так і у вертикальному).

Зазначимо, що від самої дитини, її душевного стану, психофізіологічних властивостей, так само як і від типу опікунської сім'ї, яка вимірюється за допомогою критеріїв сімейного благополуччя, залежить і сама діяльність соціального педагога, яка здійснюється через певні завдання.

Перелічимо основні завдання, що стосуються роботи з опікунською сім'єю, які повинен виконувати соціальний педагог, спираючись на аналіз освітнього стандарту педагогічного спрямування (0101) спеціальності "Соціальна педагогіка" 6.010100, відзначимо, що освітньо-кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу за спеціальністю "Соціальний педагог" є державним нормативним документом, у якому узагальнюється зміст освіти, відображаються цілі освітньої та професійної підготовки соціального педагога. До основних видів робіт, до яких готується фахівець, відносять: організація та проведення соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю, проектування соціально-педагогічної діяльності у різних мікросоціумах, вивчення вікових та індивідуальних особливостей клієнтів, визначення пріоритетних і перспективних напрямів роботи; розробка програм діагностування суб'єктів соціальної роботи, здійснення посередницької функції у ході розв'язання та зменшення конфліктних ситуацій; прогнозування різних напрямів діяльності, виявлення причин девіації і вибір форм і змісту соціально-профілактичної

роботи, розробка методичних матеріалів для організації діяльності дітей і молоді за різними напрямками, проведення соціально-терапевтичної роботи, обґрунтування і вибір методів корекційно-реабілітаційної роботи, сприяння створенню умов для соціалізації особистості, а також здійснення соціального супроводу прийомних сімей і будинків сімейного типу.

Зазначимо, що у стандарті вищої освіти для спеціальності “Соціальний педагог” прямо не вказується на здійснення цим фахівцем соціально-педагогічного супроводу опікунських сімей, однак у таких дисциплінах, як “Педагогіка сімейного виховання”, “Соціальний супровід сім’ї”, “Соціальна педагогіка”, “Основи соціально-правового захисту особистості”, існують певні теми, в яких розкривається зміст діяльності соціального педагога з опікунською сім’єю: “Роль батьків у вихованні дітей і вплив близьких родичів на розвиток особистості дитини”, де розглядаються питання про дітей які залишилися без батьків та вплив дідусів і бабусь на виховання дитини (2 години) у дисципліні “Педагогіка сімейного виховання” [4, с. 7]. У дисципліні “Соціальна педагогіка” існує тема “Традиційні та інноваційні форми опікування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування”, де розкриваються питання усиновлення, опіки, піклування як традиційних форм опікування дітей-сиріт [3, с. 200]. Також у цій дисципліні, що є важливим для нашого дослідження, розкривається тема “Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування”, де характеризуються заклади державної системи опіки й особливості соціалізації дітей у закладах інтернатного типу, зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми в закладах державної системи опіки [4, с. 72]. У дисципліні “Соціальний супровід сім’ї”, що, на нашу думку, є базовою для пріоритетного напрямку діяльності соціального педагога, є тема: “Державна система опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в Україні”, де орган опіки та піклування місцевих органів виконавчої влади розглядається як орган вирішення проблем дітей-сиріт, розкривається сутність надання державних пільг дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування [3 с. 330]. Також у цій темі розкриваються основні форми влаштування долі дитини, яка залишилася без батьківської опіки, обґрунтовується важливість знання соціальними педагогами структури діяльності та рівня підпорядкованості державних закладів опіки над дітьми-сиротами. Особливу увагу в даній темі приведено сімейним формам влаштування дітей-сиріт.

Важливими для соціального педагога, зокрема для його роботи з опікунською сім'єю, є такі завдання: визначення пріоритетів влаштування дитини, позбавленої батьківського піклування з урахуванням найкращих інтересів дитини (завдання для практичної роботи), вивчення проблеми сирітства в Україні. Важливою у даній дисципліні в підготовці соціального педагога до роботи з опікунськими сім'ями є тема “Законодавче забезпечення пріоритетності сімейного влаштування дитини, залишеної без батьківського піклування в Україні”. Так, програмою курсу передбачено вивчення законів України з питань захисту дітей, Сімейного Кодексу України, а також наголошується на вивченні законодавчого забезпечення пріоритетності сімейного влаштування дитини, залишеної без батьківського піклування в Україні. Але при цьому, як свідчить аналіз програми, у даній темі не йдеться про таке законодавче забезпечення сімейного влаштування дитини, залишеної без батьківського піклування, як Цивільний Кодекс України, на якому ґрунтуються всі цивільні відносини, зокрема питання опіки та піклування. Завданням для практичної роботи є вивчення законодавства України з питань дитинства, але при цьому не вказаними залишаються такі пункти, як основна література, додаткова література, не розкриваються основні законодавчі документи, які стосуються питань, пов'язаних із сімейним влаштуванням дитини, залишеної без батьківського піклування [3, с. 331].

Зазначимо також, що у даному предметі другий модуль присвячений технологіям соціальної роботи із прийомними сім'ями. Як свідчить проведений нами аналіз, у темі 1 йдеться про технології створення прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу, у темі 2 розкриваються технології соціального супроводу таких форм сімейного влаштування дитини, у темі 3 наведено оцінку ефективності діяльності прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу. Але при цьому в даному модулі не розкрито зміст і особливості роботи з опікунською сім'єю, не представлено дієвих технологій соціально-педагогічної роботи за цим важливим напрямом.

У дисципліні “Основи соціально-правового захисту особистості”, де висвітлюється нагальна потреба у соціально-правовій просвіті дітей, підлітків, молоді тощо, важливим є положення про те, що успішному реформуванню підготовки педагогічних кадрів, зокрема соціальних педагогів, мають сприяти врахування результатів у галузі соціально-правового захисту. У програмі підкреслюється, що недооцінка особистістю важливості підготовки соціальних педагогів із напрямку

соціально-правового захисту дитинства спричинює серйозні наслідки, пов'язані з обмеженням можливостей спеціалістів у подальшому житті, а отже, негативно впливає на суспільний розвиток. Саме тому в руслі нашого дослідження важливим постає навчання соціальних педагогів таким умінням: аналізувати основні законодавчі акти із захисту прав; організовувати консультування; характеризувати документальну базу щодо захисту інтересів дітей; накопичувати нові знання із соціально-правового захисту особистості та виявляти механізми формування правосвідомості.

Важливим також є виділення вміння та навичок соціального педагога щодо оволодіння організацією соціально-правової діяльності у різних соціальних інститутах. Оскільки опікунська сім'я, як показав аналіз наукових джерел, є соціальним інститутом, такі навички та вміння є необхідними у соціально-педагогічній роботі фахівця, що обіймає посаду в загальноосвітній школі “соціальний педагог”. Саме цьому слугують, на нашу думку, у програмі курсу “Основи соціально-правового захисту особистості” такі теми: у темі “Основні завдання у діяльності соціального педагога щодо соціально-правового захисту особистості” має бути розкритий стан реалізації прав дітей і молоді в Україні; у темі “Історичні передумови соціально-правового захисту особистості” мають бути розкриті поняття, пов'язані з проблемами захисту дитинства у ХІХ – ХХ ст., міжнародним рухом щодо соціально-правового захисту дітей, сучасні механізми соціально-правового захисту дітей [5, с. 48-49].

Також важливою для соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю є теми даного курсу “Особливості соціально-правового захисту дітей та молоді за рубежом”, “Основні законодавчі акти, що захищають права й інтереси дітей. Понятійний апарат соціально-правового захисту особистості”. Цікавим у руслі нашого дослідження є завдання для самостійної роботи: підготувати порівняльну таблицю щодо здійснення опіки над дітьми у європейських країнах та Україні [5, с. 57]. У темі “Соціально-правові особливості дії закону України “Про освіту”: права, обов'язки, пільги і гарантії учасників навчально-виховного процесу” для підготовки соціальних педагогів до роботи з опікунськими сім'ями важливими є такі пункти: соціальний захист дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, здійснення харчування дітей у навчально-виховних закладах, відповідальність батьків за навчання дітей, які потребують допомоги з боку держави, у закладах освіти. Додамо, що одним із завдань для практичного занят-

тя з даної теми є аналіз і надання характеристики відповідальності батьків за навчання дітей, які потребують допомоги з боку держави у закладах освіти. У цій темі є таке завдання для самостійної роботи: скласти таблицю відповідальності батьків за навчання дітей та обов'язків дітей і молоді щодо своєї освіти відповідно до Конституції України, Закону “Про освіту” та Сімейного кодексу України [5, с. 58].

Для підготовки соціального педагога до роботи з опікунськими сім'ями вважаємо у даному курсі найважливішим для вивчення таку тему, як “Соціально-правовий захист законних інтересів дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків”, де розкриваються обов'язки суспільства й органів влади щодо виявлення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків, завдання органів опіки і піклування, а також права й обов'язки опікуна і піклувальника, які пільги встановлені державою для даної категорії дітей, пільги, передбачені державою для таких дітей [5, с. 59]. Цікавими є завдання для практичних занять, а саме: розкрити діяльність органів влади щодо виявлення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; окреслити завдання органів опіки і піклування із соціального захисту дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; розкрити права й обов'язки опікуна і піклувальника; виокремити пільги, встановлені державою для даної категорії дітей; окреслити соціально-правозахисні пільги, встановлені державою для даної категорії дітей – випускників шкіл.

Вважаємо необхідним також наголосити на завданнях для самостійної роботи у підготовці соціального педагога, які стосуються його діяльності щодо членів опікунських сімей, а саме: законспектувати законодавчі документи, що стосуються соціального захисту дітей-сиріт; підготувати таблицю щодо прав та обов'язків опікунів і піклувальників; розробити тренінгові вправи щодо прав випускників шкіл; виявити механізми соціального захисту прав дітей-сиріт [5, с. 59-60].

Також важливою темою для вивчення такого напрямку діяльності соціального педагога з опікунськими сім'ями є тема “Соціальний захист житлових прав дітей і молоді”. У цій темі розкривається право неповнолітнього при приватизації житла, а також наголошується на вирішенні правових норм щодо укладання угод з органами опіки та піклування.

Таким чином, специфіку розвитку соціально-педагогічної роботи в опікунській сім'ї на сучасному етапі відображає тенденція її становлення як окремого напрямку діяльності, що зумовлює необхідність удосконалення навчальних програм і змісту дисциплін: “Педагогіка сімейного виховання”, “Соціальний супровід сім'ї”, “Соціальна педа-

гогіка”, “Основи соціально-правового захисту особистості” у підготовці та перепідготовці фахівців, які працюють у загальноосвітніх середніх школах на посаді “соціальний педагог”. Так, у ході дослідження ми запропонували свій експериментальний матеріал, який впровадили на заняттях зі студентами.

На заняттях “Соціальна педагогіка” експериментальний матеріал ми впроваджували на тему “Традиційні й інноваційні форми опікування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування”. Ми вказували на те, що існують чітко обмежені основні цілі, завдання і способи роботи з опікунською сім’єю, основні функції, які соціальний педагог виконує у роботі з опікунської сім’єю. Було визначено мету, згідно з якою соціальний педагог у роботі з опікунської сім’єю має сприяти соціальному формуванню особистості учня, найменше захищеної в подібних сім’ях – дитини-сироти. При цьому соціальний педагог має врахувати її вікові та психологічні особливості, тип перенесених травматичних переживань, відповідні критерії сімейного благополуччя (кількість дітей у сім’ї, склад, вік батьків, стан здоров’я членів сім’ї, бажаність дитини в сім’ї, матеріально-побутові характеристики сім’ї, морально-культурний рівень батьків, соціально-психологічний клімат, стиль сімейних стосунків, принципи спілкування між опікунами, їх кривими дітьми та дітьми-сиротами). У роботі з опікунською сім’єю потрібно враховувати також рівень педагогічної культури опікунів, їх соціальну завантаженість, а саме: наявність роботи, включеність у суспільне життя. Також наголошувалося на важливості вивчення суспільної спрямованості опікунської сім’ї.

Від душевного стану дитини, її психофізіологічних властивостей, так само як і від типу опікунської сім’ї, яка вимірюється за допомогою критеріїв сімейного благополуччя, залежить і сама діяльність соціального педагога. Ця діяльність має здійснюватися через такі завдання: організація та проведення роботи соціально-педагогічної роботи з опікунськими сім’ями; проектування соціально-педагогічної діяльності за допомогою типології сімей за узагальненим критерієм якості життя (І. Трубавіна); вивчення вікових та індивідуальних особливостей членів опікунських сімей, визначення пріоритетних і перспективних напрямів у системі соціального супроводу; розробка програм психолого-педагогічного діагностування членів опікунських сімей; здійснення посередницької функції у ході вирішення основних потреб, у тому числі розв’язання та зменшення конфліктів у таких сім’ях; прогнозування різних напрямів діяльності фахівців мультиди-

сциплінарної команди з урахуванням ситуацій, у яких опинилася опікунська сім'я; вчасне виявлення причин девіантної поведінки учня школи, який виховується в опікунській сім'ї, вибір доцільних форм і змісту соціально-профілактичної роботи з урахуванням індивідуальної програми розвитку опікунської сім'ї; розробка методичних матеріалів для організації дозвіллевої діяльності опікунської сім'ї; проведення соціально-терапевтичної роботи із використанням програм сімейної терапії; обґрунтування і вибір доцільних методів корекційно-реабілітаційної роботи відповідно до типології сімей за узагальненим критерієм якості життя; сприяння створенню умов для здійснення екстрених та поточних соціальних послуг для опікунських сімей.

Студенти на таких заняттях ознайомилися з експериментальними матеріалами, розробленими для розбудови системи соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю. Основними питаннями на семінарських заняттях були:

1. Повідомте про типологію сімей за узагальненим критерієм якості життя (І. Трубавіна).

2. Як Ви вважаєте, які фахівці входять до складу мультидисциплінарної команди в роботі з опікунською сім'єю?

3. За якими методиками має здійснюватися вивчення вікових та індивідуальних особливостей дітей-сиріт з опікунських сімей? (Наведіть приклади методик для дітей молодшого шкільного віку, дітей середнього шкільного віку).

4. Обґрунтуйте доцільність використання програм сімейної терапії у роботі з опікунськими сім'ями на сучасному етапі.

5. Аргументуйте необхідність запровадження комплексної системи екстрених і поточних соціальних послуг для опікунських сімей у загальноосвітній середній школі.

У темі "Традиційні й інноваційні форми опікування дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування" ми розкривали питання усиновлення, опіки, піклування як традиційних форм опікування дітей-сиріт та доводили необхідність і пріоритетність такої форми опікування дітей-сиріт, як усиновлення, адже у такому випадку опікун бере відповідальність за подальше життя дитини, виховує її як свою рідну дитину. У темі "Соціально-педагогічна робота з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування", ми характеризували заклади державної системи опіки й особливості соціалізації дітей у закладах інтернатного типу, наголошували на тому, що саме у сім'ї дитина інтелектуально та соціально зростає, виховується

відповідальною, громадсько-активною. У цій темі ми розкривали зміст соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами в закладах державної системи опіки, зокрема наголошували на тому, що дуже часто в інтернатних закладах виховуються діти-сироти, у яких є дядьки, тітки й інші кривні родичі, які не мають бажання брати дітей у власну сім'ю, обмежуються невеликими подарунками на свята.

Також ми впроваджували експериментальні матеріали у такі дисципліни: “Педагогіка сімейного виховання”, “Соціальний супровід сім'ї”, “Основи соціально-правового захисту особистості” та ін.

Наприклад, у темі “Роль батьків у вихованні дітей і вплив близьких родичів на розвиток особистості дитини” (курс “Педагогіка сімейного виховання”) ми розглядали проблеми дітей, які залишилися без батьків (відхилення у поведінці, психологічна напруженість, обмеження у соціальному просторі, слабка навчальна успішність, пасивність у громадській роботі школи тощо). Окремим місцем поставало питання впливу дідуся і бабусь на виховання дитини, з одного боку – їх гіперопіки, а з іншого – повна відсутність догляду.

У дисципліні “Соціальний супровід сім'ї” під час розгляду теми “Державна система опіки над дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського піклування в Україні”, ми надавали відомості про те, що орган опіки та піклування місцевих органів виконавчої влади має на сьогодні розглядатися як орган вирішення потреб дітей-сиріт. Потрібною є і проблематика розрахунків державних пільг дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування; основні форми влаштування дитини-сироти.

Також ми мотивували студентів для збільшення обсягу знань щодо структури діяльності соціального педагога з опікунськими сім'ями, системи підпорядкованості державних закладів опіки. Ми звертали увагу на те, що у роботі з опікунською сім'єю соціальний педагог має вирішувати такі завдання: вивчати проблеми сирітства; визначати пріоритети у влаштуванні дитини-сироти не лише з урахуванням інтересів дитини, а й інтересів усіх членів опікунської сім'ї як таких, що потрапили у скрутну життєву ситуацію. Тему “Законодавче забезпечення пріоритетності сімейного влаштування дитини, залишеної без батьківського піклування в Україні” у даному курсі, окрім вивчення законів України з питань захисту дітей, Сімейного кодексу України, ми доповнювали матеріалом про законодавче забезпечення форм сімейного влаштування дитини, що залишилася без батьківського піклування. Ми розглядали у Цивільному Кодексі України питання опіки та піклування і наголошу-

вали на тому, що всиновлення дитини, турбота про неї має бути пріоритетною формою сімейного влаштування.

Другий модуль даного курсу ми доповнювали розробленою нами технологією реалізації соціального супроводу опікунської сім'ї, яка передбачає послідовне здійснення таких етапів: вивчення й оцінка ситуації, в якій опинилися члени опікунської сім'ї; розробка та прогнозування програми вирішення проблеми та задоволення базових потреб дитини-сироти, рідних дітей опікунів і самих опікунів; узгодження запропонованої програми з кожним членом опікунської сім'ї; реалізація основних дій, спрямованих на підвищення узагальненого критерію якості життя в опікунській сім'ї. Необхідним моментом для складання угоди про реалізацію соціальних послуг є визначення результативності запропонованих програмою заходів. На наш погляд, в угоді між членами опікунської сім'ї та соціально-психологічною службою школи має бути обумовлено такі аспекти взаємовідносин, як: предмет і обсяг соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю; порядок і умови здійснення соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю; строк надання соціальних послуг; права й обов'язки сторін; питання забезпечення матеріалами, потрібними для тих або інших видів соціальної допомоги; питання відшкодування витрат і припинення надання соціальних послуг.

Програму курсу "Основи соціально-правового захисту особистості" ми доповнювали експериментальними матеріалами щодо навчання студентів таким важливим вмінням: аналіз основних законодавчих актів із захисту прав дітей з опікунських сімей; організація консультування членів опікунських сімей за програмами сімейної терапії; характеристика документальної бази у загальноосвітній середній школі з питань захисту інтересів дітей-сиріт, які виховуються в опікунській сім'ї; накопичення знань і досвіду соціально-правового захисту кожного члена опікунської сім'ї; виявлення механізмів формування цінності турботи в опікунській сім'ї; організація соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю за допомогою мультидисциплінарної команди на базі школи.

Під час розгляду теми "Соціально-правовий захист законних інтересів дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків" ми детально розкривали такі питання: обов'язки суспільства й органів влади щодо виявлення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; основні завдання органів опіки і піклування; права й обов'язки опікуна і піклувальника та їх відмінності; державні пільги для дітей-сиріт, що проживають в опікунській сім'ї.

Згідно з програмою дисципліни, завдання для практичних занять (розкрити діяльність органів влади з виявлення дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; окреслити завдання органів опіки і піклування щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, які залишилися без піклування батьків; розкрити права й обов'язки опікуна і піклувальника; виокремити пільги, встановлені державою для даної категорії дітей; окреслити соціально-правозахисні пільги, встановлені державою для даної категорії дітей – випускників шкіл) ми вважали за необхідне доповнити такими додатковими: законспектувати законодавчі документи, що стосуються соціального захисту дітей-сиріт з опікунських сімей; підготувати таблицю щодо прав та обов'язків опікунів і членів опікунських сімей; навести приклади ефективного соціального захисту опікунської сім'ї; розробити тренінгові вправи щодо прав членів опікунських сімей; виявити механізми соціального захисту прав дітей-сиріт, які виховуються в опікунських сім'ях.

При вивченні теми “Соціальний захист житлових прав дітей і молоді”, поряд із розкриттям права неповнолітньої дитини-сироти при приватизації житла, ми наголошували на вирішенні правових норм укладання угод з органами опіки та піклування. Цю тему ми доповнювали додатковими відомостями про збереження за неповнолітніми житла; про їх право щодо позачерговості отримання житлового приміщення у разі його відсутності.

Завданнями для цієї теми є такі:

1. Назвіть статті Житлового кодексу України, в яких встановлено право позачерговості у наданні дитині-сироті житла у разі його відсутності.
2. Поясніть, як здійснюється контроль одержаних коштів від орендодавців приватизованого житлового приміщення дитини-сироти, яка не проживає на успадкованій квартирі від рідних померлих батьків, а проживає у квартирі опікунів.
3. Поясніть, чим відрізняються технології отримання дітьми-сиротами коштів за їх власне житло у разі влаштування дитини до державного дитячого закладу та у разі утримання дитини в опікунській сім'ї.
4. Як може здійснюватися встановлення опіки над іноземними дітьми-сиротами, які проживають в Україні?
5. Як здійснюється опіка, установлена над громадянами України, які проживають поза межами України?

Підкреслимо, що ці запитання ми ставили також і соціальним педагогам, які працюють у школі понад п'ять років.

Таким чином, аналіз навчальних програм підготовки соціального педагога до здійснення соціально-педагогічної діяльності з опікунською сім'єю в умовах загальноосвітньої середньої школи показав, що, потребують удосконалення навчальної програми з підготовки соціальних педагогів та доповнення змісту дисциплін з соціально-педагогічної роботи з опікунською сім'єю в загальноосвітній середній школі.

Посилання:

1. Козубовська, Г. В. Роль і функції соціально-психологічної служби в роботі з сім'єю / Г. В. Козубовська, В. Ю. Керецман, Г. В. Товканець. — Ужгород : УЖДУ, 1998. — 215 с.
2. Кузнецова, Л. П. Основные технологии социальной работы : учеб. пос. / Л. П. Кузнецова. — Владивосток : Изд-во ДВГТУ, 2002. — 92 с.
3. Соціальна педагогіка : навчально-методичний комплекс / Авторський колектив; за ред. А. Й. Капської. — Том 1. — К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. — 338 с.
4. Соціальна педагогіка : навчально-методичний комплекс / Авторський колектив; за ред. А. Й. Капської. — Том 2. — К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2005. — 338 с.
5. Соціальна робота: технологічний аспект : навчальний посібник / за ред. проф. А. Й. Капської. — К. : Вид-во Центр навчальної літератури, 2004. — 352 с.

References (transliterated and translated):

1. Kozubovska, H. V., Keretsman, V. Yu., Tovkanets, H. V. Rol i funktsii sotsialno-psykholohichnoi sluzhby v roboti z sim'ieiu (The role and function of social and psychological services while working with a family). Uzhhorod, 1998. 215 p.
2. Kuznetsova, L. P. Osnovnye tekhnologii sotsialnoy raboty : ucheb. pos. (Basic technologies of social work : Tutorial). Vladivostok, 2002. 92 p.
3. Sotsialna pedahohika : navchalno-metodychnyi kompleks / Avtorskyi kolektyv; za red. A. I. Kapskoi. (Social pedagogy : Teaching complex /; Ed. by A. I. Kapaska). Vol. 1. Kyiv, 2005. 338 p.
4. Sotsialna pedahohika : navchalno-metodychnyi kompleks / Avtorskyi kolektyv; za red. A. I. Kapskoi. (Social pedagogy : Teaching complex /; Ed. by A. I. Kapaska). Vol. 2. Kyiv, 2005. 338 p.
5. Sotsialna robota: tekhnolohichnyi aspekt : navchalnyi posibnyk / za red. prof. A. I. Kapskoi (Social work: technological aspect : Textbook / Ed. by A. I. Kapaska). Kyiv, 2004. 352 p.

Стаття надійшла до редакції 16.09.2014

Л. Мезенцева

Анализ учебной программы по подготовке социальных педагогов к работе с опекунской семьей

В статье проанализировано учебную программу по подготовке социальных педагогов. В учебных программах рассмотрены проблемы подготовки социальных педагогов к работе с попечительской семьей. Выделены некоторые дисциплины, которые помогут будущим социальным педагогам в работе с опекунской семьей в общеобразовательной средней школе. Проанализировано отдельные темы из дисциплин и внедрены экспериментальные материалы на занятиях из таких дисциплин: “Педагогика семейного воспитания”, “Социальное сопровождение семьи”, “Основы социально-правовой защиты личности” и др. Анализ учебных программ подготовки социального педагога к осуществлению социально-педагогической деятельности с попечительской семьей в условиях общеобразовательной средней школы показал, что, требуют совершенствования учебные программы по подготовке социальных педагогов и допол-

нения содержание дисциплин по социально-педагогической работе с попечительской семьей в общеобразовательной средней школе.

Ключевые слова: социальный педагог, общеобразовательная школа, учебная программа, опекунская семья.

L. Mezentseva

Analysis of Curriculum of Training Social Workers to Work with Custodial Family

The article analyzes the curriculum of social workers' training. The curricula consider the problems of training social workers to work with trustee family. The author determined some subjects to help future social workers to work with a custodial family in a secondary school. Certain topics from the curriculum are analyzed and experimental materials are introduced to such subjects as: "Pedagogy of Family Education", "Social Support of Family", "Fundamentals of Social and Legal Protection of the Individual" etc. The analysis of the curricula of social workers' training for the implementation of social and educational activities with a custodial family in a secondary school showed that it is necessary to improve curricula of social workers' training and to add the content of the subjects of social and educational work with a custodial family in a secondary school.

Key words: social worker, secondary school, curriculum, custodial family.

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор Л. Ю. Москальова